

Onun xatirəsini bir zamanlar təəssüb-keşliklə təbliğ etdiyi, böyük əzmlə, yorulmaq bilmədən araşdırdığı, dərinlən öyrəndiyi, bərpası ilə məşğul olduğu, bu gün dövlətimiz tərəfindən xüsusi qayğı ilə qorunan onlarca, yüzlərlə abidə yaşadır. Söhbət Azərbaycan milli sənətsünaslıq məktəbinin banilərindən biri, memar, professor Əbdülvahab Salamzadədən gedir.

Əbdülvahab Salamzadə 1916-cı il fevralın 16-da elm və mədəniyyətimizin qədim mərkəzlərindən olan Şamaxıda dünyaya gəlib. 1939-cu ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutunu bitirib "Azərdövlətyinə"də memar kimi fəaliyyətə başlayan Ə.Salamza-

Memarlıq abidələrimizin yorulmaz tədqiqatçısı

də 1944-1947-ci illərdə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının aspiranturasında təhsil alıb. O, milli memarlıq tariximizi öyrənən ilk alimlərdən biri olub. Azərbaycan memarlıq məktəblərinin müəyyənləşdirilməsində və hərtərəfli tədqiqində onun misilsiz rolu var.

Azərbaycan dünya memarlıq tarixinə Əcəmi Naxçıvani kimi güdrətli sənətkarlar bəxş edib. Lakin uzun illər milli xüsusiyyətləri və özünəməxsusluğu ilə seçilən Azərbaycan memarlığı ətraflı öyrənilməyib. Bu sahədə yaranmış boşluq bir sıra problemlərə yol açıb. Məmləkətimizin bənzərsiz abidələri haqqında bəzən yanlış yozumlar irəli sürülüb, onların digər xalqların mədəni təsiri ilə yarandığı kimi həqiqətdən uzaq fikirlər səsləndirilib. Belə bir dövrdə Əbdülvahab Salamzadə Azərbaycan şəhərsalma tarixinin ilk tədqiqatçılarından biri olub. O, qədim Şuşa, Şəkinin şəhərsalma mədəniyyətini tədqiq edib.

1976-cı ildən Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası (ASE) elmi redaksiya şurasının üzvü kimi fəaliyyət göstərən Ə.Salamzadə Azərbaycanın bir çox memarlıq abidəsinin bərpa layihələrinə tərtibat verib. O, Molla Pənah Vəqifin 1982-ci ildə Şuşada açılmış türbəsinin müəllifidir.

Azərbaycan memarlığının ilk tədqiqatçılarından biri kimi Əbdülvahab Salamzadə öz elmi fəaliyyəti ilə xeyli qaranlıq məqamların aydınlaşdırılmasına nail olub, mühüm tarixi faktları üzə çıxarıb. 1948-ci ildə namizədlik, 1964-cü ildə doktorluq dissertasiyalarını müdafiə edən tədqiqatçı 1967-ci ildə professor elmi adını alıb, 1968-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 1983-cü ildə isə həqiqi üzvü seçilib. 1951-1957-ci illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası Memarlıq və İncəsənət İnstitutunda şöbə müdiri, 1957-1983-cü illərdə isə direktor müavini vəzifələrində çalışıb. Gərkəmli alim 130-dan artıq elmi əsərin və eləcə də 15 monoqrafiyanın müəllifidir. Onun ayrı-ayrı illərdə nəşr olunan "Abidələr danışır" (Bakı, 1952), "Azərbaycan memarlıq abidələri" (1958), "Əcəmi Naxçıvani" (1976), "Arazboyu abidələr" (K.Məmmədşadə ilə birgə; 1979) və digər əsərləri memarlıq və sənətsünaslıq elminə dəyərli töhfələr verib. Əbdülvahab Salamzadənin M.Hüseynov və L.Bretanitski ilə birgə hazırladığı, rus dilində

Moskvada çap olunan "Azərbaycan memarlıq tarixi" adlı fundamental əsəri milli memarlıq tariximizin ən sanballı mənbələrindən sayılır.

Əbdülvahab Salamzadə pədaqoji fəaliyyətlə də məşğul olub. 1948-1952-ci illərdə indiki Bakı Dövlət Universitetinin Sənətsünaslıq bölməsində dərş deyib, 30-a yaxın doktorluq və namizədlik dissertasiyasının elmi rəhbəri olub. O, 1962-ci ildən Azərbaycan Tarix və Mədəniyyət Abidələrini Mühafizə Cəmiyyətinin sədr müavini, Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin kollegiya üzvü, SSRİ Memarlar İttifaqı İdarə Heyətinin üzvü, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Humanitar və İctimai Elmlər Bölməsinin akademik-katibinin müavini kimi fəaliyyət göstərib.

Alim, pədaqoq və ictimai xadim kimi Ə.Salamzadənin fəaliyyəti bunlarla məhdudlaşmayıb. O, tarixi abidələrin bərpasında yaxından iştirak edib. Bir çox Azərbaycan abidəsi və sənətkarlıq nümunəsinin aşkar edilməsi və ilkin tədqiqi, Aran, Təbriz və Naxçıvan memarlıq məktəblərinin elmi şəkilə müəyyənləşdirilməsi bilavasitə onun adı ilə bağlıdır. Ömürboyu Azərbaycanın müxtəlif bölgələrini gəzərək xalqımızın tarixi qədimliyini və mənəvi zənginliyini əks etdirən abidələrin vəziyyətini araşdıran, onların ölçülərinin gütürülməsində və bərpa eskizlərinin hazırlanmasında iştirak edən gərkəmli alimin yorulmaz fəaliyyəti dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. O, 1960-cı ildə Əməkdar inşaatçı, 1982-ci ildə isə Əməkdar elm xadimi fəxri adlarına layiq gərilüb, "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni ilə təltif edilib.

Akademik Əbdülvahab Salamzadə 1983-cü il avqustun 19-da dünyasını dəyişib. Bu gün Əbdülvahab Salamzadənin zəngin elmi irsi Azərbaycan memarlıq tarixinin öyrənilməsində möhkəm təməllərdən biri kimi qalır. "Şəhərsalma və Memarlıq İli"ndə akademik Əbdülvahab Salamzadə kimi milli memarlıq irsimizin qorunması və şəhərsalma ənənələrimizin elmi əsaslarla inkişafı istiqamətində böyük işlər həyata keçirmiş alimin əməyi yəni-dən minnətdarlıqla yad edilir. Onun elmi irsi bu gün də tədqiqatçılar üçün etibarlı mənbə, memarlar üçün nümadir.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"